

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Факультет дошкільної і початкової освіти
імені Валентини Волошиної

Кафедра початкової освіти

ДИПЛОМНА РОБОТА

**на тему: «ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ З ПРОЯВАМИ
ОБДАРОВАНOSTІ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ»**

Студентки 2 курсу 2МБ ПДЗ групи
Освітньої програми: Початкова освіта. Психологія
Спеціальності: 013 Початкова освіта
Галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
Ступеня вищої освіти: магістр
Шимонович Валентини Василівни

Науковий керівник: **Демченко О.П.**, канд.пед.наук, доцент

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2021 р

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АДПТАЦІЇ УЧНІВ ДО УМОВ ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ.....	7
1.1. Поняття обдарованості та особливості її прояву в дитячі роки.....	7
1.2.Характеристика процесу адаптації першокласників у психолого-педагогічній літературі.....	14
1.3.Проблема дезадаптації обдарованих дітей до умов шкільного навчання.....	25
1.4. Діагностика стану адаптованості дітей з проявами обдарованості до умов шкільного навчання.....	32
РОЗДІЛ 2. НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ УМОВ З АДПТАЦІЇ ПЕРШОКЛАСНИКІВ З ПРОЯВАМИ ОБДАРОВАНОСТІ ДО ШКОЛИ.....	42
2.1. Характеристика умов адаптації творчих і високоздібних дітей до шкільного навчання.....	42
2.3. Профілактика дезадаптації обдарованих дітей до шкільного навчання як умова її попередження.....	50
2.3. Методичні особливості організації роботи з адаптації першокласників з проявами обдарованості до навчання у мовах Нової української школи.....	62
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	73
ДОДАТКИ.....	82

ВСТУП

Початок шкільного навчання є важливим і водночас складним етапом у житті кожної шестирічної дитини, в тому числі для здібної та талановитої. Успішність навчання обдарованої особистості, її творча самореалізація, розгортання її потенціалів та психологічна комфортність у закладі освіти великою мірою залежить від того, наскільки швидко пройде процес адаптації до нових соціальних умов, режиму дня, провідного виду діяльності. Звикання до школи є тривалим індивідуальний біопсихосоціальним процесом.

Питання адаптації дитини до навчання в школі вивчається частіше в контексті вирішення проблеми *готовності до шкільного навчання дітей* (Л.Божович, Л.Виготський, Т. Кравцова, Р.Овчарова та ін.). На їхню думку, дитина, яка вступає до школи, повинна бути готовою у фізіологічному і соціальному відношеннях, вона повинна досягнути певного рівня розумового і емоційно-вольового розвитку. Безпосередньо проблему успішної адаптації першокласників до навчання в школі загалом досліджували Л.Березовська, Е.Бохорський, Л.Венгер, В.Давидов, Д.Леонт'єв, О.Морозов, В.Мухіна, Ж.Піаже, С.Рубінштейн, Г.Сел'є, А.Фурман, Г. Хомич, Л. Цеханська, Г. Чуткіна та ін. Згідно з висновками вчених (Н.Заваденко, Р. Овчарова та ін.), приблизно половина дітей адаптується до нових умов від 2-3 місяців до півроку.

Обдарована дитина як неординарна, творча, яка визнається особистістю з особливими освітніми потребами, має пристосуватися до нової соціальної ситуації, складніших умов шкільного навчання, режиму дня, провідного виду діяльності. Для першокласника, передусім здібного, який потребує індивідуального підходу, складними є умови класно-урочної системи навчання, організації освітнього процесу і систематичного учіння, які зорієнтовані переважно на умовного «середнього» учня. Обдарована особистість має працювати відповідно до заданого темпу уроку, зміни видів діяльності, необхідності підводитись та відповідати на запитання вчителя.

Новими є вимоги вчителя, непростими стосунки в дитячому колективі, обов'язки учня тощо. першокласник має бути більш зосередженим, відповідальним, для виконання навчальних завдань і взаємодії з класом необхідно прикладати вольові зусилля, не відволікатись, виявляти стриманість.

Для того, щоб бути успішним молодший школяр повинен адаптуватися до шкільного життя, що потребує перебудови пізнавальної, мотиваційної та емоційно-вольової сфер.

Незважаючи на актуальність окресленої проблематики та важливість її вивчення, до недавнього часу кількість нових наукових праць присвячених дезадаптації в учнів молодшого шкільного віку були незначними (Л.Божович, Б.Головко, О. Головко, Н. Гуткіна, В.Кагана, О.Осадько та ін.). Достатньо велика частка першокласників (15-40 %), серед яких є здібні та обдаровані, відчують труднощі різного порядку при адаптації до шкільного життя. Рівень дезадаптації школярів і форми її виявлення коливаються від незначних мотиваційних і поведінкових порушень до повної відмови відвідувати школу. На момент вступу до школи та період первинного засвоєння вимог, які висуває нова соціальна ситуація, зростає поширеність невротичних реакцій, нервово психічних та соматичних розладів порівняно з дошкільним віком.

У цілому, науковці наголошують на важливості підготовки дітей до школи, але одночасно й застерігають про неприпустимість його форсування як «штучної акселерації», недопущення надмірного перевантаження дитини, яке може негативно впливати на стан її фізичного й психічного здоров'я, соціалізацію та шкільну адаптацію.

З огляду на актуальність теми адаптації першокласників до умов шкільного навчання загалом, недостатню розробленість такої проблематики в контексті вивчення умов для розвитку обдарованих дітей, обрано **тему дослідження:** «Педагогічні умови адаптації дітей з проявами обдарованості до шкільного навчання».

Об'єкт дослідження – процес адаптації обдарованих дітей до шкільного навчання.

Предмет дослідження – педагогічні умови адаптації дітей з проявами обдарованості до шкільного навчання.

Метою дослідження: теоретично обґрунтувати й практично перевірити *педагогічні умови особливостей реалізації умов адаптації дітей з проявами обдарованості до шкільного навчання.*

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз феномену обдарованості в науковій літературі.
2. Розкрити психолого-педагогічні засади адаптації дітей до шкільного навчання.
3. Виявити особливості адаптації першокласників з проявами обдарованості до умов шкільного навчання.
4. Дослідити рівні адаптованості першокласників з проявами обдарованості до навчання в школі.
5. З'ясувати методичні особливості роботи з адаптації першокласників з проявами обдарованості до навчання.

Методи дослідження: *теоретичні* (аналіз, синтез, порівняння, систематизація, класифікація та узагальнення теоретичних даних); *емпіричні* (спостереження, бесіда, педагогічний експеримент, якісний й кількісний аналіз результатів експерименту).

База дослідження: дослідницько-експериментальна робота проведена на базі – Жмеринської ЗЗСО І-ІІІ ступенів №4 Жмеринської ОТГ.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідницько-пошукової діяльності з проблеми дослідження обговорювалися й дістали позитивну оцінку й дістали позитивну оцінку на науково-практичних та науково-методичних конференціях і семінарах різного рівня: *всеукраїнських* (IV, V; Всеукраїнська науково-практична конференція «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими

освітніми потребами», Вінниця, ВДПУ ім. М.Коцюбинського, 2020, 2021); Всеукраїнська онлайн-конференція «Актуальні питання початкової освіти: досвід, реалії, перспективи» (КПНУ імені Івана Огієнка, 2021); *регіональних*: (студентська звітна науково-практична конференція, Вінниця, ВДПУ ім. М.Коцюбинського, 2021).

Публікації. За результатами конференцій опубліковано 3-и одноосібні статті.

1. Шимонович В. Театр як засіб соціальної адаптації обдарованих дітей до умов шкільного навчання. Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами : збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 10-11 грудня 2020 р.) / редкол. : О. П. Демченко, В. І. Імбер, Н. С. Казьмірчук, Н. О. Комарівська, Л. В. Любчак, Н. А. Олійник, А. В. Хіля ; за заг. ред. О.П.Демченко. Вінниця, 2020. Вип. 3. С.311-317.

2. Шимонович В. Адаптація першокласників до умов шкільного навчання у театральній діяльності. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти*. Збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 22-23 квітня 2021 р.) / за ред. О.А.Голюк; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2021. Вип. 10. С.594-599.

3. Шимонович В. Розвиток soft skills обдарованих першокласників на етапі адаптації до шкільного навчання засобами гри-тетаралізації. Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами : збірник матеріалів V Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 17-19 листопада 2021 р.) / редкол. : Н. О. Комарівська, Л. В. Любчак, Т.М. Кривошея, Л. А. Присяжнюк, О. М. Блажкова,

І. Г. Барановська ; за заг. ред. О. П. Демченко. Вінниця, 2021. Вип. 4. С. 417-420.

Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (84 найменування), 13 додатків на .сторінках. Ілюстративний матеріал подано в 7 таблицях та 6 рисунках. Загальний обсяг роботи становить 107 сторінок, з них 72 сторінки основного тексту.

ВИСНОВКИ

Відповідальний етап у житті кожної дитини, є початок навчання у першому класі. Відбувається зміни діяльності дитини, з'являються нові умови життя, дитини ознайомлюється із соціумом Навчальна діяльність у школі стає провідною, обов'язковою, соціально значущою та оцінюваною, такою, що розширює права та обов'язки дитини, її взаємостосунки з навколишнім середовищем.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що, окрім поняття «обдарованість» використовується також терміни «вікова обдарованість», «дитяча обдарованість», «обдарована дитина». У освітній практиці часто оперують конструктом «обдарована дитина», щодо доцільності та коректності його застосування виявлено різні наукові позиції.

Проблема адаптації є однією з актуальних у соціології, психології та педагогіці, яка пов'язана з новими етапами в житті дитини. Звернення до довідникової літератури показує, що термін «адаптація» (від лат. adaptatio – «пристосування») початково використовувався у біології та має декілька підходів до пояснення. Ця дефініція була ведена у науковий обіг німецьким фізіологом Аубертом для характеристики явища «пристосування органів чуття людини, що виражається в підвищенні або зниженні чутливості у відповідь на дії адекватного подразника

Одним із завдань дослідження визначено діагностику стану адаптованості першокласників до умов шкільного навчання, серед яких є діти з проявами обдарованості. Дослідження особливостей першокласників проводилось на базі 1-А, 1-Б класів ЗОШ ЗЗСО І-ІІ ступенів № 4 Жмеринської міської

ОТГДіагностика стану адаптованості першокласників до умов шкільного навчання показала, що першокласники знаходяться переважно на середньому рівні адаптованості. Дітей з проявами дезадаптації виявлено декілька. Як позитив відзначимо, що учні з проявами обдарованості, які є більш упевненими та комунікативними.

Узагальнення психолого-педагогічної літератури з проблеми обдарованості, результатів констатувального дослідження, праць учених, присвячених розробці чинників успішної адаптації учнів дозволило нам, у свою чергу, виділити умови успішної адаптації обдарованих дітей до умов навчання в школі: рання діагностика проявів обдарованості в дошкільні роки залежно від виду та виділення особливих освітніх потреб дітей такої категорії; розробка і впровадження системи роботи з підготовки потенційно обдарованих дітей до навчання в школі та формування шкільної зрілості на основі партнерської взаємодії вихователів ЗДО, батьків, учителів початкових класів; упровадження системи роботи з профілактики дезадаптації творчих і здібних дітей до умов шкільного навчання в перші тижні перебування в школі; організація ігрової та науково-дослідної діяльності дітей на різних етапах освітнього процесу в початковій школі з метою ознайомлення з умовами шкільного навчання; забезпечення різнопланової взаємодія педагогів і батьків щодо допомоги дітям у пристосуванні до шкільного навчання.

У зв'язку з цим перед вихователями, а потім учителями і психологом, який супроводжує дитину на етапі дошкільного дитинства, постає завдання вивчити рівень сформованості кожного з компонентів. Важливого значення щодо адаптації першокласників до умов шкільного навчання надається в контексті реалізації концепції НУШ. Для цього було підготовлено методичні рекомендації щодо адаптаційного періоду для учнів першого класу. Вчителям рекомендується «багато уваги в перший місяць потрібно приділяти знайомству, коротким розповідям про власні захоплення, улюблені ігри тощо». Можливості для створення умов з адаптації першокласників до шкільного навчання закладені в змісті освітніх програм і методах, які мають використовувати вчителі.

Організовуючи роботу з адаптації обдарованих, здібних і творчих дітей до умов шкільного навчання, варто використовувати основні положення, які визначені в Концепції «НУШ». Так, відповідно до нової парадигми освіти, важливого значення надається першим тижням дитини в школі, які є тематичними. Їх зміст спрямований на допомогу кожному першокласнику. В тому числі й обдарованому, успішно увійти в нову соціальну ситуацію, оволодіти навчальною діяльністю як провідною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агафонова И. Н. Социально-психологическое обучение детей 6-10 лет. Программа «Я и мы». СПб, Экспрес 2013. 70 с.
2. Адаптація дитини до школи / упоряд.: С.Максименко, К.Максименко, О.Главник. К.: Мікрос-СВС, 2003. 111 с.
3. Адаптація дітей до навчання у школі в діяльності психологічної служби: методичні рекомендації / за наук. ред. В.Г. Панка. Київ, Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2013. URL: <http://psychologdcpp.in.ua/wp-content/uploads/2019/10/biblioteka/file13.pdf>
4. Адаптация организма учащихся к учебной и физической нагрузкам / [А. Г. Хрипкова, М. В. Антропова, В. В. Алферова и др.]; Под ред. А. Г. Хрипковой, М. В. Антроповой. М. : Педагогика, 1982. 240 с.
5. Адаптація першокласників до навчання у школі: маленькі секрети важливого досвіду. URL: <https://school182.kiev.ua/адаптація-першокласників-до-навчанн-2/>.
6. Адаптація учнів до шкільного навчання. 1–10 класи / уклад.: О. Є. Марінушкіна, Ю. О. Замазій; за заг. редакцією Л. Д. Покроєвої. Х.: Вид-во «Ранок», 2011. 192 с
7. Алексеева Л. В. Проблема адаптації першокласників до навчальної діяльності. URL: [29369ba17098495cf651b0d2e1a602b4.pdf](https://doi.org/10.29369/ba17098495cf651b0d2e1a602b4.pdf)

8. Андрійчук С. В. Наступність у профілактиці соціальної дезадаптації старших дошкільників і молодших школярів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Київ, 2014. 26 с.

9. Андрієвський Б. Проблеми готовності шестирічних дітей до навчання в школі. Педагогічний альманах : зб. наук. праць. Херсон : РІПО, 2010. Випуск 5. С. 6-9.

10. Барабаш О. Проєкт ранкової зустрічі у початкових класах: розвиток взаємоповаги та толерантності. Івано-Франківськ: Вертикаль, додаток до часопису «Обрії», 2015. № 2 (11). С. 50–55.

11. Безруких М. Труднощі навчання в початковій школі: Причини, діагностика, комплексна допомога. Москва: Ексмо. 2009. 464 с.

12. Безруких М., Леонова Л., Паранічева Т. Рости першокласник : енциклопедія для батьків. Москва : Ексмо. 2010. 640 с.

13. Битянова М. Р. Адаптація дитини до школи: діагностика, корекція, педагогічна підтримка. М., 1997. 145 с.

14. Баниянова М. Психология способностей. М. : Академия, 2012. 569 с

15. Богоявленская Д.Б. Психология творческих способностей: монография. Самара, 2009. 416 с.

16. Венгер Л.А. Психологічні питання підготовки дітей до навчання в школі. К. 2000. 289 с.

17. Демченко О. П. До проблеми використання понять «обдарована дитина» і «дитяча обдарованість» у психолого-педагогічному дискурсі. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. пр. Випуск 51. Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2018. С.137-143.

18. Демченко О. П. Експлікація феномену соціальної обдарованості в контексті психолого-педагогічних досліджень. *Людинознавчі студії: збірник наукових праць ДДПУ : Серія «Педагогіка»*. Дрогобич : Видавничий відділ ДДПУ ім. І. Франка, 2015. С. 134 –145.

19. Демченко О.П. Ігрові виховні ситуації у формуванні особистості дитини. *Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти* : навчально-методичний посібник ; за ред. Г.С.Тарасенко. К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. С. 111-124.

20. Демченко О. П. Підготовка майбутніх учителів до створення ситуації успіху молодших школярів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка і психологія*. Випуск 6. Вінниця: РВВ ДП «Державна картографічна фабрика», 2002. С. 114-122.

21. Демченко О.П. Спостереження за емоційними реакціями дітей у процесі створення виховних ситуацій. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. № 5. Луганськ, 2009. С.105–114.

22. Демченко О.П. Соціальні проблеми обдарованих дітей як особистостей з особливими освітніми потребами. *Медико-соціальні проблеми в теорії і практиці соціальної роботи*: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Глухів: Глухівський НПУ ім. О.Довженка, 2018. С.12–17.

23. Демченко О.П. Типологія соціальної обдарованості в контексті підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до роботи з обдарованими дітьми. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. Випуск LXXVIII. Том 2 . Херсон, 2017. С. 117-123.

24. Демченко О.П. Формування суб'єктності соціально обдарованої особистості в культурно-освітньому просторі як умова її соціалізації. *Вісник Київського Національного університету імені Тараса Шевченка : Серія психологія*. 2017. №6. - С.47-51.

25. Донін В. М. Психологія і педагогіка життєтворчості : навч.-метод. посібник / В. М. Донін. К. : Центр навчальної літератури, 1996. 179 с.

26. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія: навч. посібник. К. : Центр учбової літератури, 2007. 392 с

27. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / за ред. В.О.Моляко, О.Л.Музики. Житомир : Вид-во Рута, 2006. 320 с.

28. Каган В. Психогенные формы школьной дезадаптации. *Вопросы психологии*. 1984. №4. С. 89-95.

29. Казьмірчук Н.С. Особливості підготовки вчителів початкових класів до реалізації принципу наступності дошкільної та початкової ланок освіти. *Наукові записки: зб. матеріалів науково-практичної конференції викладачів та студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв*. Серія «Мистецтво» / за ред.. Л.В.Старовойт. Вінниця, 2018. С. 89-93.

30. Карпенко Н. А. Розуміння проявів дитячої обдарованості. Вісник Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника. Філософські та психологічні науки. Спеціальний випуск. Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ, 2008. С. 159-163.

31. Кіт Г.Г., Тополюк Ю.В. Організація ігрової діяльності дослідницького спрямування на уроках НУШ. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Навчання через гру в освітньому просторі України; досвід, виклики, ідеї та рішення» (18-19 березня 2021 року, м. Запоріжжя): Електронний збірник наукових праць Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. Випуск №1(43)/2021. https://www.zoippo.zp.ua/pages/el_gurnal/pages/vip43.html.

32. Кіт Г.Г. Пошуково-дослідницька діяльність як особлива освітня потреба інтелектуально обдарованих молодших школярів. Освіта дітей з особливими потребами: від інституалізації до інклюзії : Збірник тез доповідей / Редкол.: Б.В.Засенко, А.А.Колупаєва, Н.І.Лазаренко, З.П.Ленів. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2016. С. 169-171.

33. Коваль Г. До проблеми адаптації обдарованих дітей молодшого шкільного віку до навчання, *Humanities science current issues*, 2019. Vol 2, No 23, pp. 119-122

34. Комарівська Н. Розвиток творчого потенціалу дітей дошкільного та молодшого шкільного віку засобами фольклору. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Вип. 46. Київ – Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2016. С. 30-33.

35. Концепція «Нова українська школа» від 27.10.2016 URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainskashkola-compressed.pdf>.

36. Кравченко Т. В. Соціалізація дітей шкільного віку у взаємодії сім'ї і школи. К. : Просвіта, 2009. 416 с

37. Кравчук Л. Особливості шкільної адаптації першокласників. *Сучасна школа України*. 2013. № 9(261). С. 4-16.

38. Кравчук Л. Особливості шкільної адаптації першокласників. *Сучасна школа України*. 2013. № 9(261). С. 4-16.

39. Крыкбесова Н.Г. Поиск оптимальной модели психолого-педагогического сопровождения одаренных детей. *Вестник КАСУ*. 2008. №3. С. 24-39.

40. Кульчицька О.І. Обдарованість і форми її прояву на різних вікових етапах розвитку людини. *Теорія і практика управління соціальними системами*. Харків: НТУ «ХПІ», 2000. №1. С. 102-108.

41. Кульчицька-Ручка Н.Р. Виховання толерантності як базової основи взаємодії учасників навчально-виховного процесу. 2018. URL: <http://elar.ipro.edu.te.ua:8080/bitstream/>

42. Лазаренко Н. І. Особистість учителя в умовах полікультурної взаємодії народів європейського простору. *Університет-Школа: співпраця в умовах євроінтеграції* : монографія. Вінниця : «Твори», 2019. С. 8-27.

43. Лейтес Н. С. Возрастная одаренность и индивидуальные различия : избранные труды. М. : МПСИ ; Воронеж : МОДЭК. 2003. 464 с.

44. Ліснівська Л.Б. Психолого-педагогічні чинники адаптації шестирічних першокласників до школи. . URL: <http://elar.ippo.edu.te.ua:8080/bitstream/>
45. Ліснівська Л.Б. Роль самооцінювання в адаптації дитини до школи. Соціальна робота в Україні: теорія і практика. 2006. № 2. С. 41-45.
46. Лук А. Н. Мышление и творчество. М. : Политиздат, 1976. 144 с.
47. Лусканова Н. Г. Методы исследования детей с трудностями в обучении. М.: 2009. 342 с.
48. Марінушкіна О. Діагностика шкільної дезадаптації дітей молодшого шкільного віку. *Діагностичний інструментарій психолога*. К.: Шкільний світ, 2008. С. 43-51.
49. Марухина І., Кондратенко Л. Психологічний супровід упровадження Нової української школи : метод рек. Суми : НВВ КЗ СОІППО, 2019. С. 88.
50. Музика О.Л., Музика О.О. Ціннісні орієнтири і психологічна підтримка обдарованих дітей. На злеті думки. *Залучення обдарованої молоді до науково-дослідницької роботи: зб. доповідей та тез науково-практичної конференції*. Житомир: МАН, Житомирське регіональне відділення, 2013. С. 6-11.
51. Музика О.Л., Музика О.О. Як розвивати обдарованість і чи можна її втратити? *Обдарована дитина*. 2006. №3. С.11-16.
52. Навчальні матеріали та методичні рекомендації для роботи з першокласниками в адаптаційний період. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/konferenciyi/serpneva-konferenciya-2018/navchalni-materiali-dlya-roboti-z-pershoklasnikami-v-adaptacijnij-period>
53. Нова Українська Школа. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nova-ukrainska-shkola/NEW-SCHOOL.pdf>
54. Нова школа. Простір освітніх можливостей / Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова та ін. Київ, 2016. 37 с.

55. НУШ 1 клас. Адаптація першокласників. Ігри на ранкових зустрічах.
URL: <https://naurok.com.ua/uzagalnennya-dosvidu-nush-1-klas-adaptaciya-pershoklasnikiv-igri-na-rankovih-zustrichah-119477.html>

56. Опанасюк Г. Алгоритм супроводу дітей в адаптаційний період.
Психолог. 2009. Січень (№3-4). С. 12-18.

57. Пантюк Т.І. Проблема підготовки до школи дітей з особливими потребами. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2016. Випуск 31. С. 385-390.

58. Пантюк Т. Аксіологічні засади підготовки дитини до школи. Формування цінностей особистості: європейський вектор і національний контекст: зб. матеріалів наук.-практ. конф. (Дрогобич, 26-27 жовтня 2017 р.). Дрогобич: Ред.-вид. відділ Дрогобицького ДПУ імені Івана Франка, 2017. С. 200-204.

59. Перегончук Н. Психологічні основи проявів дезадаптації учнів початкової школи. *Наукові записки: Збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів*. Серія «Початкове навчання». Вип. 5. Частина II. Вінниця, 2007. С. 40-42.

60. Психологічна профілактика дезадаптації учнів на початку навчання в середній школі / під. ред. А. Пономаренко. Одеса: Астро-Принт, 2009. С. 6-8.

61. Про затвердження методичних рекомендацій щодо адаптаційного періоду для учнів першого класу у Новій українській школі: наказі МОН України від 20.08.2018 № 923. URL: <file:///c:/users/user/downloads/5b98fb3fb36c7860791659.pdf>.

62. Ревасевич І.С.. Психологічна структура і динаміка особистісної адаптованості учнів загальноосвітніх шкіл: автореф. дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук спец. 19.00. 07 “Педагогічна та вікова психологія”. Івано Франківськ, 2007. 20 с.

64. Робота вчителя щодо адаптації першокласників до навчання в початкових класах: методичний посібник. URL: <https://blanki-ua.com.ua>

64. Савенков А. И. Психология детской одаренности. М.: Генезис, 2010. 440 с.
65. Токарева Л. Соціалізація і розвиток обдарованої дитини. Соціальна психологія. 2006. № 1. С. 94–102.
66. Флейвелл Дж. Генетична психологія Жана Піаже. М., 1973. 623 с.
67. Холодная М.А. Эволюция интеллектуальной одаренности от детства к взрослости : эффект инверсии развития. *Психологический журнал*. 2011. Т. 32. № 5. С. 69–78.
68. Шелестова Л. Дитячий садок – школа: плавний перехід чи стрибок через прірву? *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2015. № 5. С.4-5.
69. Швидка І. Перший раз у перший клас. Психолог. 2015. №15-16 (567-568). С. 4-1
70. Шинтарь З.Л. Введение в школьную жизнь: пособие для студентов пед.вузов. Гродно: ГРГУ, 2002. 263с.
71. Щебланова Е. И. Одаренность как психологическая система: структура и динамика в школьном возрасте : автореф. д-ра психол. наук. М., 2006. 48 с.
72. Щербакова О.О. Психологічна адаптація академічно здібних дітей в умовах меритократичної освіти. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія і педагогіка»*. 2014. Випуск 30. С.133-137.
73. Чуткина Г. М. Адаптация первоклассников к педагогическому процессу школы: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Минск, 1987. 17 с.
74. Юркевич В.С. Типы одаренности (памятка учителям и родителям). URL: <http://www.kolmogorovschool.ru/show.html?id=8>
75. Якимова І. О. Особливості соціально-психологічної адаптації обдарованих першокласників в умовах нової української школи. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. № 2 (73) / II квартал. 2019. С. 67-63.

76. Яременко О. В. Соціальна адаптація першокласника: програма тренінгу. К., 2015. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/korekciini_programy/3-2.-soczialna-adaptacziya.pdf.

77. Яцула М.С., Няньковський С.Л. Синдром шкільної дизадаптації: актуальність проблеми в першокласників. *Педіатрія, акушество та гінекологія*. 2008. № 1(425). С. 17-19.

78. Bronfenbrenner U. The ecology of human development: Experiments by nature and design. Cambridge, MA: USA Harvard University Press. 1979. 3 p.

79. Bronfenbrenner U. Ecological systems theory / In R. Vasta (Ed.), Six theories of child development: Revised formulations and current issues. London : Jessica Kingsley Publishers, 1992. 189 p.

80. Holiuk O. PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR CREATIVITY DEVELOPMENT IN MATHEMATICALLYGIFTED ELEMENTARY STUDENTS / Oksana Holiuk, Olena Demchenko, Galina Kit, Nataliia Rodiuk // Problemspace of modern society: philosophical communicative and pedagogical interpretations. Part II. 2019. С. 580.

81. Clark B. Growing up gifted. Columbus: Merrill, Bell a. Howell, 1979. 476 p.

82. Clark B. Growing up gifted: Developing the potential of children at home and at school (7th ed.). Columbus, OH: Pearson, 2008.

83. Vélez-Agosto N.M. Bronfenbrenner's bioecological theory revision: Moving culture from the macro into the micro / N.M. Vélez-Agosto, J.G. Soto-Crespo, M. VizcarrondoOppenheimer, S. VegaMolina, C. García Coll // Perspectives of Psychological Science. 2017. No. 12(5). P. 900–910.